

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษามคธเป็นภาษาที่บันทึกคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นภาษาที่ชาวมคธใช้พูดกันมาก่อนสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมด้วยภาษามคธ เพราะเหตุที่พระองค์ตรัสรู้ที่แคว้นมคธและเสด็จจาริกแสดงธรรม ซึ่งส่วนมากจะเสด็จอยู่ในแคว้นโกศลและแคว้นมคธ พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์สัมโมหิโนทนีอภิธัมมปิฎกวิภังคอรกถาว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงใช้ภาษามคธซึ่งเป็นภาษาที่มีแบบแผนประกาศพระพุทธรวณะ คือพระไตรปิฎก^๑ พระไตรปิฎกเป็นหลักฐานชั้นต้นบรรจุคำสอนของพระพุทธเจ้าและของพระสาวกสำคัญบางรูป รวบรวมคำสั่งสอนไว้เป็นหมวดหมู่ ดุจเดียวกับตระกูลอันเป็นภาษาสำหรับใส่ของต่างๆ ไว้^๒ หลักคำสอน ของพระพุทธศาสนา ได้ประมวลลงไว้ในพระไตรปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎกเป็นที่ประมวลพระพุทธพจน์และเป็นที่รวมไว้ซึ่งคำสอนของพระพุทธเจ้า เรียกว่า นวังกส์ตฤศาสน์^๓

อรรถกถา เป็นคัมภีร์ที่ทำหน้าที่อธิบายพระบาลีพุทธพจน์ เริ่มมีปรากฏตั้งแต่สมัยพุทธกาลเป็นต้นมา สัมกับคำที่พระธรรมपालเถระแห่งอินเดียได้ ผู้มีชีวิตอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ กล่าวไว้ว่า อรรถกถาที่พระสังคีติกาจารย์ร้อยกรองไว้ เมื่อคราวปฐมสังคายนา คืออรรถกถาที่มีมาแต่สมัยที่พระผู้มีพระภาคทรงพระชนม์อยู่^๔ อรรถกถานั้นแบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ ๑. พุทธสังฆวินยอรรถกถา คืออรรถกถาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไขความด้วยพระองค์เอง นิยมเรียกอรรถกถาประเภทนี้ว่า ปกิณณกเทศนา ต่อมาภายหลังพระสงฆ์สาวกจึงได้ถือเอาเป็นกถาบรรค คือแบบอย่างในการอธิบายสืบทอดต่อๆ กันมา ในรูปของการสังคายนาเป็นต้น^๕ ๒. อนุพุทธสังฆวินยอรรถกถา หรือสาวกสังฆวินยอรรถกถา คืออรรถกถาที่พระสาวกทั้งหลายมีพระอัครสาวกเป็นต้น ซึ่งเป็นผู้ตรัสรู้ตามจนได้นามว่าอนุพุทธะอธิบายไว้^๖

คัมภีร์สารัตถสมัชจยจตุภาณวารอรรถกถา เป็นคัมภีร์ที่พระอนันทสสีเถระ ชาวศรีลังการจนาอธิบายพระปริตรภาณวารเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๖๐๐ พระสงฆ์ชาวศรีลังกาได้อธิบายปฏิบัติสวด

^๑ สมมาสมพุทโธปี เตปิฎกัม พุทธวณฺณํ ตณฺตี อาโรเปนโต มาคธภาสายเมว อาโรเปสิ, อภิ.วิ.อ. (บาลี) ๒/๔๑๕, อง.จตุกก.ฎีกา (บาลี) ๒/๔๓๖.

^๒ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, คำบรรยายพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

^๓ คำสอนของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยองค์ ๙ คือ สุตตะ เคยย เวยยาकरणะ คากา อุทาน อิติวุตตะกชาตกะ อัพภูตัมมะ และเวทัลละ, วิ.มหา. (บาลี) ๑/๗/๑๓.

^๔ ปจฺมสงคีติยํ ยา อญฺจกถา สงคีตาติ วจเนน สา ภควโต ธรรมานกาลเป อญฺจกถา สํวิชฺชติ. อภิ. ปญจ.อนุฎีกา. (บาลี) ๑/๑๓.

^๕ ที.สี.ฎีกา. (บาลี) ๑/๑๘.

^๖ ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๑.

พระปริตรภาณวารมาจนถึงปัจจุบัน” เป็นคัมภีร์ที่ท่านรจนาอธิบายบทพระปริตรภาณวารบาลี ซึ่งในสังคมไทยนิยมสวดในวัดทุกวัด และในงานพิธีต่างๆ คณะผู้ตรวจชำระจึงได้นำบทพระปริตรบาลีมาพิมพ์ไว้ในตอนต้น เช่นเดียวกันกับคัมภีร์พระปริตรฎีกา ที่จัดพิมพ์แล้วเพื่อผู้ศึกษาจะได้ศึกษาเนื้อหาบทสวดแล้วได้ทราบว่า สมัยก่อนพระสงฆ์ท่านสวดพระปริตรอะไรบ้าง ซึ่งต่างจากในปัจจุบันที่ลดบทสวดเป็นเจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน แม้ที่เป็นเจ็ดตำนาน สิบสองตำนานก็สวดลดลง ผู้มีความรู้ทางภาษาบาลีที่ใคร่ในการศึกษาหาความรู้ยิ่งขึ้น พึงศึกษาบทพระปริตรบาลีและคำอธิบายในส่วนอรรถกถา เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจยิ่งขึ้น

ในคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา เป็นคัมภีร์ที่อธิบายพระปริตรจตุภาณวารฉบับภาษาสันสกฤต อักษรสิงหลของศรีลังกา ที่มูลนิธิพร รัตนสุวรรณ ใช้เป็นต้นฉบับจัดพิมพ์นี้มีบทพระปริตรตามที่ปรากฏในคัมภีร์ จำนวน ๒๙ บท คือ ๑. ตีสรณคัมภีร์ ๒. ทสสิกขาบท ๓. สามเณรปัญหา ๔. ทวัตติงสาการ ๕. จตุปัจจเวกขณา ๖. ทสธรรมสูตร ๗. มงคลสูตร ๘. รัตนสูตร ๙. กรณียเมตตสูตร ๑๐. ชันธปริตร ๑๑. เมตตานิสังสสูตร ๑๒. เมตตานิสังสคถา ๑๓. โมรปริตร ๑๔. จันทปริตร ๑๕. สุริยปริตร ๑๖. ธชัคคปริตร ๑๗. มหากัสสปโพชฌงค์สูตร ๑๘. มหาโมคคัลลานโพชฌงค์สูตร ๑๙. มหาจุณทโพชฌงค์สูตร ๒๐. ศิริมานนทสูตร ๒๑. อีสสิคิสิสูตร ๒๒. อาฏานาฏิยสูตร ๒๓. อัมมจักกัปปวัตตนสูตร ๒๔. มหาสมัยสูตร ๒๕. ปราภวสูตร ๒๖. อาฬวกสูตร ๒๗. อัคคิกการทวาซสูตร ๒๘. กสิการทวาซสูตร ๒๙. สัจจวิภังคสูตร^๙

ส่วนในคัมภีร์ปริตตฎีกา ท่านรจนาอธิบายพระปริตร ที่พระสาวกสายเถรวาทนิยมนำมาสวดเพื่อเป็นสิริมงคล และเพื่อป้องกันภัย เฉพาะในประเทศไทยพระสงฆ์นิยมสวดพระปริตรในโอกาสต่างๆ การสวดพระปริตรในงานพิธีนั้นเป็นที่ทราบกันดี คือ ก่อนสวดพระปริตร พระเถระที่เป็นประธานจะนำสวด นโม สวดไตรสรณคัมภีร์แล้วจึงสวดพระปริตร ๒๒ บท มีมงคลสูตร รตนสูตร เมตตสูตร และมหาสมัยสูตรเป็นต้น^{๑๐} บทสวดพระปริตรในคัมภีร์วิสุทธิมรรคที่พระพุทโธไสยาจารย์รจนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๙๐๐ ปี เศษดังข้อความว่า เขตแดนที่อาณาภาพของพระปริตรเหล่านี้ คือ รตนสูตร ชันธสูตร ธชัคคสูตร อาฏานาฏิยสูตร โมรปริตรแผ่ไปถึง เป็นเขตแดนที่เป็นวิสัยของพระพุทโธเจ้าซึ่งไม่มีที่สุด กำหนดประมาณไม่ได้^{๑๑} ยังมีบทสวดพระปริตรในคัมภีร์มิลินทปัญหาตั้งข้อความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงพระปริตรทั้งหลายไว้ คือ รตนสูตร เมตตสูตร ชันธสูตร โมรสูตร ธชัคคสูตร อาฏานาฏิยสูตร อังคุลิมาลปริตร^{๑๒} การสวดพระปริตร คือ สวดป้องกันอันตรายมาตั้งแต่เมื่อประมาณ พ.ศ. ๕๐๐ เพราะคัมภีร์มิลินทปัญหาเกิดขึ้นมาเมื่อประมาณ พ.ศ. ๕๐๐^{๑๒}

^๙ พร รัตนสุวรรณ และคณะ (ปริวรรต), สารัตถสมุจจโยนาม จตุภาณวารฎีกกถา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒.

^{๑๐} พร รัตนสุวรรณ และคณะ (ปริวรรต), สารัตถสมุจจโยนาม จตุภาณวารฎีกกถา, หน้า ๑๗.

^{๑๑} พร รัตนสุวรรณ และคณะ (ปริวรรต), ปริตตฎีกา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

^{๑๒} ยตถ รตนสูตรตํ ชันธสูตรตํ ธชัคคสูตรตํ อาฏานาฏิยสูตรตํ โมรปริตตนติ อิมสํ ปริตตานํ อาณาภาโววตตติ. วิสยเขตตํ อนนตมปริมาณํ. วิสุทธิ. (บาลี) ๒/๔๙.

^{๑๓} ภควตา ปริตตา จ อุททิฏฐา เสยยถิรํ รตนสูตรตํ เมตตสูตรตํ ชันธสูตรตํ โมรปริตตํ ธชัคคสูตรตํ อาฏานาฏิยสูตรตํ อังคุลิมาลปริตตํ. มิลินท. (บาลี) ๑๖๓.

^{๑๔} พร รัตนสุวรรณ และคณะ (ปริวรรต), ปริตตฎีกา, หน้า ๔.

บทสวดพระปริตรในเจ็ดตำนานหรือจุลราชปริตร^{๑๓} มี ๗ บทคือ ๑. มงคลสูตร ๒. รตนปริตร ๓. กรณียเมตตปริตร ๔. ชันธปริตร ๕. โมรปริตร ๖. ธัชคปริตร ๗. อาณานาถียสูตร^{๑๔} ส่วนบทสวดพระปริตรในสิบสองตำนาน หรือ มหาราชปริตร^{๑๕} มี ๑๒ บทคือ ๑. มงคลสูตร ๒. รตนสูตร ๓. กรณียเมตตสูตร ๔. ชันธปริตร ๕. โมรปริตร ๖. วัฏฏกปริตร ๗. ธัชคปริตร ๘. อาณานาถียสูตร ๙. อังคุลิมาลปริตร ๑๐. โพชฌังคสูตร ๑๑. อภยปริตร ๑๒. ขยปริตร^{๑๖} จะเห็นได้ว่าในบทสวดพระปริตรแต่ละคัมภีร์นั้นมีความสอดคล้องประสานกันเป็นอย่างดี

คำว่า ปริตร หมายถึง ความต้านทาน หรือ เครื่องป้องกัน เป็นพระพุทธรูปในเจ็ดตำนานที่เรียกว่า สัตปริตร และสิบสองตำนานที่เรียกว่า ทวาทสปริตร^{๑๗} ในคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุ-ภาณวารอรรถกถา ฉบับภาษาบาลีอักษรสิงหลที่ท่านรจนาเป็นภาษาบาลี ท่านก็ได้กล่าวถึงเรื่องจำนวนพระปริตร และเรื่องอื่นๆ ดังข้อความพอสรุปได้ว่า คัมภีร์จตุภาณวาร ที่บันทึกข้อความที่รวบรวมเนื้อหาสาระ (พระปริตร) ที่ปรากฏรายชื่อท่านกำหนดไว้คือ (๑) สรณคมน์ ฯลฯ (๒๒) อาณานาถียสูตร คัมภีร์พระปริตร ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ตอนท้ายปรากฏพระสูตรเกินอยู่ จำนวน ๗ สูตร มีธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเป็นต้น พระสูตรที่เกินนั้นยังมิได้ตรวจสอบว่า ใครเป็นผู้เพิ่มเข้าไปในคัมภีร์จตุภาณวาร และเพิ่มเข้าไปในครั้งไหน สันนิษฐานว่า เพิ่มเข้ามาภายหลัง เพราะพระสูตรที่เกินนั้นไม่มีอรรถกถาอธิบาย ดังนั้น เมื่อคราวที่คณะสงฆ์ศรีลังกาตรวจชำระจัดพิมพ์ คัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวาร จึงได้มอบให้พระสุวณฺโธติอาสภสิริบรรณมกิตติเถระ เป็นผู้รวบรวมอรรถกถาแห่งพระสูตรที่เกินมา จำนวน ๗ สูตร จัดพิมพ์เป็นคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา^{๑๘}

ส่วนคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนี้ คณะผู้ตรวจชำระได้นำต้นฉบับสารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา ภาษาบาลีอักษรสิงหลของศรีลังกา ฉบับพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ปรีวรรตเป็นภาษาบาลีอักษรไทย แล้วดำเนินการตรวจชำระตามลำดับที่กำหนดไว้ คือ พิสูจน์อักษรตามต้นฉบับของศรีลังกา จากนั้นได้สำรวจที่มาแห่งคำอธิบายพระปริตรที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา เช่น คำอธิบายไตรสรณคมน์มาในคัมภีร์ขุททก-ปาฐอรรถกถาเพื่อชำระบทพหุพยชนะที่พิรุณให้ถูกต้อง^{๑๙} เมื่อทราบที่มาแล้วเนื่องจากคัมภีร์นี้ มีคำว่า ภาณวาร จึงควรที่จะทราบความหมายแห่งคำนี้ด้วย คำว่า ภาณวาร แปลว่า วาระแห่งการสวด ๑ ภาณวาร หมายถึงวาระแห่งการสวด ๑ จบ ๑๐๐ ภาณวาร หมายถึง วาระแห่งการสวด ๑๐๐ จบ ท่านอธิบายไว้ว่า ๑ ภาณวาร มีจำนวนอักษรประมาณ ๘,๐๐๐ อักษร พยางค์ ๘ พยางค์ นับเป็น ๑ บาท ๔ บาทนับเป็น ๑ คาถา ๑ คาถานับเป็น ๑ คันถะ ๑ คันถะมี ๓๒ พยางค์ ๒๕๐

^{๑๓} สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทวมหาเถร), สวดมนต์ฉบับหลวง, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๑๔} ธนิต อยู่โพธิ์ แผลและเรียบเรียง, อาณานาถปริตร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๕.

^{๑๕} สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทวมหาเถร), สวดมนต์ฉบับหลวง, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, หน้า ๓๒.

^{๑๖} ธนิต อยู่โพธิ์ แผลและเรียบเรียง, อาณานาถปริตร, หน้า ๑๕.

^{๑๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๗๑.

^{๑๘} พร รัตนสุวรรณ และคณะ (ปรีวรรต), สารัตถสมุจจโยนาม จตุภาณวารอรรถกถา, หน้า ๓๔.

^{๑๙} พร รัตนสุวรรณ และคณะ (ปรีวรรต), สารัตถสมุจจโยนาม จตุภาณวารอรรถกถา, หน้า ๑๖.

คั่นฉบับเป็น ๑ ภารวาร ๑ ภาณวารมีประมาณ ๘,๐๐๐ พยางค์ นับเป็น ๑ ภาณวาร คือ วาระที่จะพึงสวดสาธยายครั้งหนึ่ง^{๒๐}

ในการดำเนินการตรวจชำระจัดพิมพ์คัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถา ฉบับภาษาบาลีอักษรสิงหล ของศรีลังกา เป็นภาษาบาลีอักษรไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการพอสรุปได้คือ

๑. ปรีวรรตคัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารภาษาบาลีอักษรสิงหล เป็นภาษาบาลีอักษรไทยพิมพ์ข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ป้อนออกมาตรวจตามต้นฉบับของศรีลังกาแล้ว แก้ไขตามสั่ง แก้แล้วตรวจเทียบเคียงบาลีกับฉบับแปล ซึ่งพิมพ์บทบาทไว้ที่จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒^{๒๑}

๒. สำนวรที่มาแห่งคำอธิบายพระปริตร เมื่อพบแล้วดำเนินการตรวจคำอธิบาย พระปริตรภาณวารกับข้อความในคัมภีร์นั้นๆ ปรับแก้ตามเหมาะสม

๓. รวบรวมพระปริตรภาณวารบาลีมาจัดพิมพ์ไว้ตอนต้น เพื่อสะดวกในการศึกษา ค้นคว้าความหมาย และดำเนินการตรวจพระปริตรบาลีจตุภาณวารกับพระปริตรภาณวารในหนังสือ สวตมนต์ฉบับอักษรสิงหลของศรีลังกา จัดทำเชิงอรรถปาฐะมีความต่างกันตามเหมาะสม

๔. ดำเนินการตรวจจตุภาณวารอรรถกถาแต่ละบทกับพระปริตรภาณวารบาลีกำหนด บทพยัญชนะที่ท่านนำมาจากคัมภีร์พระปริตรบาลีจตุภาณวาร เป็นบทตั้งอธิบายเพื่อพิมพ์เป็นตัว อักษรเน้นดำ

๕. กำหนดจัดทำข้อเรื่องและข้อตัวเลขเพื่อสะดวกในการกำหนดศึกษาทั้งพระปริตร บาลี และคำอธิบายในอรรถกถา^{๒๒}

คัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถานี้ แม้ว่าจะเป็นคัมภีร์ที่มีความสำคัญต่อ พระพุทธศาสนา เพราะเป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นเพื่ออธิบายขยายความของพระสูตร ให้มีความชัดเจน และเข้าใจง่ายทั้งด้านเนื้อหา ภาษา และมีคุณค่าต่อการศึกษาดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถานี้ยังเป็นภาษาบาลีอยู่ ยังไม่มีผู้ใดได้แปลเป็น ภาษาไทย และศึกษาวิเคราะห์ในเชิงงานวิจัยเพื่อให้ทราบถึงเนื้อหา ภาษาและคุณค่าของคัมภีร์ ตลอดทั้งมีความสัมพันธ์กับคัมภีร์อื่นๆ อย่างไรบ้าง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า คัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถา ที่แต่งโดยพระอโนมทัสเถระ แห่งประเทศศรีลังกา และปรีวรรตจัดพิมพ์เป็นภาษาบาลีอักษรไทย โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นคัมภีร์ที่มีสารัตถประโยชน์ทั้งด้าน เนื้อหา ภาษาและคุณค่าต่อการประพฤติปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะแปลคัมภีร์ สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถานี้ที่เป็นภาษาบาลีเป็นภาษาไทย เพื่อสะดวกแก่ผู้ใดศึกษา และนำมาศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา ภาษา และคุณค่าของคัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถา ว่ามี

^{๒๐} ภาณวารโรติ อฏฐกขรา เอกภทฺ เอกคาถา จตุภทฺ คาถา เจกา มโต คนโถ คนโถ พาทิสฺสตกฺขโร. พาทิสฺสทฺทฺษณฺณํ ปาสทฺวิสฺสํ ปน ภาณวารโร มโต เอโก สวฏฺฐกฺขรสทฺสโกติ. เอวํ อฏฺฐกฺขรสทฺสปริมาณํ ปาโจ จุจฺจติ, ฌณิตพฺโพ วาโร ยสฺสาติ หิ ภาณวารโร, เอเคน สขมายนมคฺเคน กเถตพฺพวาโร.ที.สี. อภินวฏฺฐิกา. (บาลี) ๑/๙๗.

^{๒๑} พร รัตนสุวรรณ และคณะ (ปรีวรรต), สารัตถสมุจโยนาม จตุภาณวารอฏฐกถา, หน้า ๔๐.

^{๒๒} พร รัตนสุวรรณ และคณะ (ปรีวรรต), สารัตถสมุจโยนาม จตุภาณวารอฏฐกถา, หน้า ๔๐.

ประโยชน์ต่อการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง ก็เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษา และประเพณีปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนอย่างไพศาลทั้งในกาลปัจจุบันและอนาคตข้างหน้าต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อแปลคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถาจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทย
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา ภาษา และความสัมพันธ์ของคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและอิทธิพลของคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถาในสังคมไทย

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ คัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา มีเนื้อหาในภาคภาษาไทยอย่างไร
- ๑.๓.๒ คัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา มีเนื้อหา ภาษาความสัมพันธ์อย่างไร
- ๑.๓.๓ คัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา มีคุณค่าและอิทธิพลในสังคมไทยอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา ฉบับภาษาบาลีอักษรไทย โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นผู้จัดพิมพ์จากต้นฉบับที่ได้รับมอบจากอาจารย์พร รัตนสุวรรณ ซึ่งเป็นผู้ปริวรรตจากฉบับภาษาบาลีอักษรสิงหล ฉบับพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ที่รจนาโดยพระอโนมทัสสีเถระแห่งประเทศศรีลังกาเป็นภาษาบาลีอักษรไทย และผู้วิจัยดำเนินการแปลคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถาซึ่งเป็นภาษาบาลี เป็นภาษาไทย โดยอาศัยการเทียบเคียงกับอรรถกถาฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา ฉบับภาษาไทยสำนวนเทศนาโวหาร ฉบับพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พ.ศ. ๒๕๓๕ (ไม่ปรากฏผู้แปล) แล้วศึกษาวิเคราะห์ในด้านเนื้อหา ภาษา คุณค่าและอิทธิพลของคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

คัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา หมายถึง คัมภีร์ที่พระเถระชาวศรีลังกา นามว่าอโนมทัสสีรจนาอธิบายพระปริตรภาณวารขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๖๐๐ ซึ่งอาจารย์พร รัตนสุวรรณ ได้ปริวรรตจากภาษาบาลีอักษรสิงหลเป็นภาษาบาลีอักษรไทย และจัดพิมพ์เป็นภาษาบาลีอักษรไทย โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยใช้ชื่อว่าคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา

การแปล หมายถึง การแปลคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา ฉบับพิมพ์ภาษาบาลีอักษรไทย โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๕๓ โดยการแปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทย

การศึกษาวิเคราะห์ หมายถึง การวิเคราะห์คัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา ฉบับพิมพ์ภาษาบาลีอักษรไทย โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๕๓ ในด้านเนื้อหา ภาษา และคุณค่าของคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา

บทสวดมนต์ หมายถึง ในคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา มีบทสวดมนต์ที่พระสงฆ์ชาวศรีลังกาได้อธิปฏิบัติสวดมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อได้นำมาตรวจกับหนังสือสวดมนต์ฉบับหลวงของไทยปรากฏว่า หนังสือสวดมนต์ของชาวศรีลังกามีบทพระปริตรจำนวน ๒๙ บท ตรงกับบทพระปริตรที่ท่านอธิบายในคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา

คัมภีร์พระปริตร หมายถึง ตำราบทสวดสำหรับสวดสาธยาย เรียกชื่อว่า พระปริตร คือ บทสวดเพื่อความต้านทาน หรือ บทสวดเพื่อเครื่องป้องกัน พระสงฆ์ชาวศรีลังกาและพระสงฆ์ไทยใช้เป็นตำราสวด ทั้งสวดประจำในวัดและสวดในงานพิธีต่างๆ

ภาณวาร หมายถึง วาระแห่งการสวด ๑ ภาณวาร หมายถึง วาระแห่งการสวดหนึ่งจบ ๑๐๐ ภาณวาร หมายถึง วาระแห่งการสวดร้อยจบ ท่านอธิบายว่า ๑ ภาณวาร มีจำนวนอักษร ๘,๐๐๐ อักษร

ความสอดคล้อง หมายถึง ความเชื่อมโยงของคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถากับพระไตรปิฎก อรรถกถา และปกรณ์วิเสส ในรูปแบบการยกพระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสสมาสนับสนุน คำอธิบายเนื้อหาในคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา

คุณค่าและอิทธิพล หมายถึง คุณค่าของคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา ในการอธิบายหลักธรรม องค์ความรู้ที่ปรากฏในคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา คุณค่าในการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา คุณค่าในการสวดเพื่อป้องกันภัยอันตราย และอิทธิพลของการสวดพระปริตรจตุภาณวารอรรถกถาที่มีต่อสังคมไทยในด้านพิธีกรรมและประเพณี

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยโดยการแปล และการศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา และศึกษาข้อมูลอื่นๆ ที่สัมพันธ์กับคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และเอกสารอื่นๆ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ศึกษาค้นคว้าไว้แล้วนำมาเผยแพร่ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทวมหาเถระ) ได้กล่าวถึงการแสดงจตุภาณวาร ๔ ไว้ในหนังสือสวดมนต์ฉบับหลวง สรุปความได้ว่า เบื้องหน้าแต่นี้ จะแสดงภาณวาร ๔ มีธรรมประเภท ๒๒ ภาค โปรดจรรยเจ้านามาแต่คัมภีร์พระปริยัติธรรมนั้นๆ มีพุทธทศปาฐเป็นต้น และได้คัดบทพยัญชนะ

อรรถกถาของประเภท ๒๒ นั้น มารวมไว้เป็นอรรถกถามีนามว่า สารตสมุจยจตุภาณวารฎฐกถา คัมภีร์หนึ่งนั้น ลงพิมพ์ตามลำดับที่ท่านตั้งไว้^{๒๓}

สมเด็จพระมหาธีรจารย์ (นิยม จานิสฺสรมหาเถร) ได้กล่าวถึงการสวดมนต์ไว้ในหนังสือ เรื่องตำนานพระปริตร สรุปความได้ว่า เทพารักษ์ได้ฟังมนุษย์คิดข้อมงคลก็ชวนกันคิดมงคลบ้าง แล้ว เทพดาและท้าวมหาพรหมอันเป็นมิตรของเทพารักษ์ได้ทราบเข้าก็คิดข้อมงคลปัญหาต่อๆ กันไป สิ้น เวลาถึง ๑๒ ปี ก็ไม่มีผู้ใดจะชี้ขาดลงไปได้ว่าสิ่งใดกันแน่เป็นมงคล ครั้นเวลาล่วงไปได้ ๑๒ ปี พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ในโลกแล้ว หมู่เทพดาก็ได้ถามข้อมงคลปัญหาแต่พระอินทร์ พระอินทร์จึงถามว่า ข้อมงคลนี้เกิดขึ้น ณ ที่ใด เทพดาทูลว่า เกิดขึ้นในโลกมนุษย์ พระอินทร์จึงมีบัญชาให้เทพดามาถาม พระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ได้ตรัสแก้มงคล และทรงแสดงถึงอานิสงส์ข้อมงคลด้วยพระคาถาว่า อเสวนา จ พาลานํ เป็นต้น มีคำว่า ตนแต่สํ มงคลมุตตมํ เป็นที่สุด ข้อมงคลนั้นนับได้ ๓๘ ประการ^{๒๔}

พระศาสนโศภณ (แจ่ม จตฺตสลฺโล) ได้กล่าวถึงการสวดมนต์สิบสองตำนานไว้ในหนังสือ สวดมนต์แปล สรุปความได้ว่า ในตำนานหมวดนี้ มีเพิ่มเติมมากกว่าเจ็ดตำนาน ที่เหมือนกับเจ็ดตำนานก็มี ที่ต่างจากเจ็ดตำนานก็มี จะเรียงแต่ที่ต่างจากเจ็ดตำนาน ที่เหมือนเจ็ดตำนานจงเปิดดูใน เจ็ดตำนานที่มีแล้วระเบียนขอสิบสองตำนานท่านเรียงไว้ดังนี้ เชิญชุมนุมเทพดา สรรพ-ภณนตุ (มาแล้ว) ๑. สมนตา-สคฺคโมกฺขทํ (ไม่มี) สคฺเค-อยมฺภทฺนตา (มีแล้ว) นโม ตสฺส-สรณํ คจฺฉามิ (มีแล้ว) สมพุทฺธ-อเสสโต (มีแล้ว) นโมการอฏฺฐกะ (มีแล้ว) เริ่มมงคลสูตรและมงคลสูตร (มีแล้ว) ๒. เริ่มรัตนสูตร ตอนต้น (มีแปลก) ตอนปลาย (มีแล้ว) รัตนสูตร (มีแล้ว) เริ่มกรณียเมตตสูตรและกรณียเมตตสูตร (มีแล้ว) เริ่มขันธปริตรและขันธปริตร (มีแล้ว) ๓. ฉัทฺทนต์ปริตร (ไม่มี) เริ่มโมรปริตรและโมรปริตร (มีแล้ว) เป็นต้น^{๒๕}

ธนิธ อยู่วิธี แปลและเรียบเรียง ได้กล่าวถึงพระปริตรไว้ในหนังสือเรื่องอานุภาพ พระปริตร สรุปความได้ว่า ข้าพเจ้ามักเอาหนังสือสวดมนต์นั้นติดตัวไปด้วย ยามว่างหรือนั่งไปในรถก็ เปิดออกอ่านบ้าง ท่องในใจบทวนบทที่เคยจำได้แต่ไม่แม่นยำบ้าง เพราะรู้สึกอยู่ว่าพระปริตร ทั้งหลายนั้น แม้จะเคยสวดเคยท่องและเคยฟังสวดมานับไม่ถ้วน ทั้งเคยอ่านสวดมนต์แปลมาแล้ว หลายครั้งแล้ว แต่เอาจริงเข้าก็เลือนราง เคยเกิดความคิดขึ้นว่า ถ้าจะค้นคว้าสอบสวนและแปล ออกเป็นภาษาไทย ก็จะเป็นประโยชน์และทำพระพุทฺธมนต์ให้แจ่มแจ้งแก่ตนเองยิ่งขึ้น จึงได้ค้นคว้า เขียนตำราหรือเรื่องราวความเป็นมาของพระปริตรแต่ละบท และแปลออกเป็นภาษาไทย จนจบ ทวาทสปริตร หรือสิบสองตำนาน แต่ปรากฏว่าในคัมภีร์อรรถกถา ในพระปริตรนั้นๆ บางบท และบาง คาถาท่านอธิบายความไว้ให้แปลได้หลายนัยก็มี^{๒๖}

^{๒๓} สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทวมหาเถร), สวดมนต์ฉบับหลวง, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๒๔} สมเด็จพระมหาธีรจารย์ (นิยม จานิสฺสรมหาเถร), ตำนานพระปริตร, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ตลาดตา พันเลิศชื่น จำกัด, ๒๕๕๕).

^{๒๕} พระศาสนโศภณ (แจ่ม จตฺตสลฺโล), สวดมนต์แปล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราช วิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๒๖} ธนิธ อยู่วิธี แปลและเรียบเรียง, อานุภาพพระปริตร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, ๒๕๑๗).

สำนวนนาคประทีป ได้กล่าวถึงท้าวพกาพรหมไว้ในหนังสือเรื่อง ฎีกาขมมิ่งคลอฏฐกเทศนา (พาหุ) สรุปความได้ว่า สมเด็จพระสังฆราชเจ้า พะองค์ได้ผจญแล้วซึ่งท้าวพกาพรหม ชื่อว่าพกาพรหม ผู้รุ่งเรืองไปด้วยฤทธิ์ และถือนิจฉาภิภูมิตั้ง ประหนึ่งว่าบุรุษมาจับอสรพิษๆ ก็ขบเอามือบุรุษนั้น ด้วยวิธีคือพระญาณ ขอขมมิ่งคลอทั้งหลาย จงบังเกิดมีแก่พระองค์ด้วยอานุภาพแห่งปัญญา ด้วยประการฉะนี้^{๒๗}

พระสิริมังคลาจารย์ ได้กล่าวถึงมงคล ๓๘ ประการในมงคลสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่เทวดา ไว้ในหนังสือเรื่องมงคลตถทีปนี แปล เล่ม ๑ สรุปความได้ว่า เทวดาองค์หนึ่งเมื่อราตรีล่วงแล้ว มีวรรณะงดงาม ยังพระเชตวันให้สว่างไสวทั่วถึงแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วได้ยืน ณ ที่ควรแห่งหนึ่ง เทวดานั้นได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยพระคาถาว่า เทวดาและมนุษย์เป็นอันมาก ประารถนาความสวัสดิ ได้คิดมงคลทั้งหลาย ขอพระองค์โปรดบอกมงคลอย่างสูงสุดเกิดพระผู้มีพระภาคตรัสมงคล ๓๘ ประการด้วยพระคาถาเหล่านี้ว่า การไม่เสพคนพาล การเสพบัณฑิต การบูชาผู้ที่ควรบูชา นี่เป็นมงคลอย่างสูงสุดเป็นต้น^{๒๘}

พระคันธสาราภิงค์ แปลและเรียบเรียง ได้กล่าวถึงกามสุขัลลิกานุโยคและอิตถกิลมณานุโยคในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร สรุปความได้ว่า ในพระสูตรต้นตปิฎกมีพระสูตรจำนวนมากที่กล่าวถึงการปฏิบัติธรรมโดยตรง พระสูตรที่น่าสนใจมากคือพระสูตรแรกในพระพุทธศาสนา คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร สมัยพุทธกาลคนบางกลุ่มก็ทรมานตนเองให้ลำบากเพื่อไถ่บาป อันจะนำไปสู่ความหลุดพ้นเมื่อหมดบาปแล้ว แต่พระพุทธเจ้าทรงประกาศมีขมิมาปฏิบัติหรือทางสายกลาง อันเป็นแนวทางปฏิบัติที่หลีกเลี่ยงที่สุดโต่ง ๒ สาย คือ อิตถกิลมณานุโยค และกามสุขัลลิกานุโยค การแสดงพระสูตรนี้จึงเป็นการประกาศคำสอนแนวใหม่ที่ขัดแย้งกับคำสอนของบรรพชน แต่เป็นคำสอนที่ผู้ปฏิบัติตามพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง^{๒๙}

พร รัตนสุวรรณ และคณะ (ปริวรรต) ได้กล่าวถึงการสวดพระปริตรในพิธีกรรมต่างๆ ไว้ในคัมภีร์ปริตตฎีกา สรุปความได้ว่า พระปริตรที่พระพุทธสาวกสายเถรวาทนิยมนำมาสวดเพื่อเป็นสิริมงคล เพื่อป้องกันภัย เฉพาะในประเทศไทย นิยมมนต์พระสงฆ์มาสวดพระปริตรในงานมงคลต่างๆ การสวดพระปริตรในงานพิธีนั้น เป็นที่ทราบกันดี คือ ก่อนสวดพระปริตร พระเถระรูปที่ ๓ จะสวดบทชุมนุมเทวดา จากนั้น พระเถระที่เป็นประธานจะนำสวดบทนม สวดไตรสรณคมน์ สวดมงคลสูตร รตนสูตร เมตตสูตร (บทกรณียะ) ชันธุสูตร (วิรูปักเข) โมรสูตร (อุเทตยัญจะ) วัฏฏสูตร (อติโลเก) อาฏานาฏิยปริตร (วิปัสสิสสะ นมัตถุ) อังคุลิมาลสูตร (ยะโตหัง ภาคินี) โพฆณังคปริตร (โพฆณังโค สติสังขาโต) ปุพพณฺหปริตร (ยันทุนนิมิตตัง ทุกขัปปตตา, ยังกิณฺจิ, ภาวะตุ สัพพะมังคะลัง, มหาการุณิก, เต อัทธลัทธา) ทานอธิบายบทพระปริตรที่กล่าวมานี้ทั้งหมด และยังอธิบาย

^{๒๗} ฎีกาขมมิ่งคลอฏฐกเทศนา (พาหุ), สำนวน นาคประทีป, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง, ๒๔๙๔).

^{๒๘} พระสิริมังคลาจารย์, มงคลตถทีปนี แปล เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

^{๒๙} พระคันธสาราภิงค์, ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๑).

นอกจากนี้ เช่น บทสวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งจะนำมาสวดในงานสำคัญหรือในงานที่หายากนิมนต์เจาะจงให้สวด และท่านอธิบายบทสวดพระปริตรด้วย^{๓๐}

พร รัตนสุวรรณ ได้กล่าวถึงอดีตกิลมณายุคในกฐินาถัมมจักกัปปวัตตนสูตร สรุปความได้ว่า ที่สุดโต่งสายตึงคืออดีตกิลมณายุค เป็นของเลวเลวมาก เป็นการปฏิบัติผิด ถือเป็นลัทธิภายนอกพระพุทธศาสนา แท้จริงลัทธิแห่งดิถีนิครนถ์ภายนอกพระพุทธศาสนานี้มีมากกว่ามาก เช่น พวกอเจลลิก บางพวกถืออเจลลิกปฏิบัติ ไม่นุ่งผ้าเลย เปลือยกายอยู่เป็นนิตย บางพวกถือมุตตาจารปฏิบัติ ยืนถ่ายปัสสาวะเป็นนิจนิรันดร์ บางพวกถือหัตถาเลขาปฏิบัติ ถ่ายอุจจาระแล้วชำระด้วยนิ้วมือ บางพวกถือเอคาการิกปฏิบัติ รับก้อนภัตต์ในเรือนอันเดียว บางพวกถือกินอาหารแต่ละมื้อๆ ละคำ บางพวกถือทวารการิกปฏิบัติ รับก้อนข้าวในเรือนสองเรือน บางพวกก็ถือรับก้อนข้าวอันสตรผู้เดียวให้ บางพวกถือบริโภคอาหารมือหนึ่งแล้วดไปสับวัน บางพวกบริโภคข้าวแดง บางพวกบริโภคปลายข้าว บางพวกกินอนบนหนาม บางพวกก็หมักตัวอยู่เป็นนิตยไม่อาบน้ำชำระร่างกาย สภาวะที่ถือลัทธิภายนอกพระพุทธศาสนาต่างๆ นานาเป็นต้นนั้นเรียกว่าอดีตกิลมณายุค การกระทำนั้นหาผลหาประโยชน์มิได้ ลำบากกายเสียเปล่า มีแต่จะได้รับความทุกข์ความลำบากเป็นเบื้องหน้า^{๓๑}

พร รัตนสุวรรณ ได้กล่าวถึงการสวดมนต์ไว้หนังสือพระรัตนตรัย พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ สรุปความได้ว่า การสวดมนต์เป็นสิ่งที่มีความประโยชน์มาก และถ้าเข้าใจวิธีสวดก็จะสวดได้เสมอตลอดเวลา ไม่จำเป็นต้องสวดตามประเพณีเท่านั้น วางตอนไหนหรือเหมาะเวลาไหนก็สวดได้ อยู่ในรถเมล์หรือรถส่วนตัว หรือในขณะที่นอนเล่นก็สวดได้ ในเวลาที่มีอารมณ์ไม่ดีก็สวดได้ และถ้าใครทำได้ในขณะนี้ ก็ยังมีประโยชน์มาก แต่ข้อสำคัญต้องเข้าใจคำสวดมนต์ทุกคนที่สวด จึงจะได้รับประโยชน์จริง และการสวดมนต์ที่สะดวก จำได้ง่าย และมีประโยชน์มากที่สุด ก็คือการสวดถึงคุณของพระรัตนตรัย ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้พยายามเขียนคำอธิบายเรื่องนี้อย่างละเอียด ซึ่งเป็นการเขียนที่ออกมาจากความรู้สึกอันซาบซึ้ง ในคุณของพระรัตนตรัยจริงๆ ไม่ใช่สักแต่ว่าเปิดตำราอ่านแล้วก็เขียนออกมา เพราะฉะนั้นจึงรับรองได้ว่า หนังสือเล่มนี้สำหรับผู้ที่อ่านเข้าใจนั้น จะสามารถอ่านแล้วอ่านอีกได้หลายเที่ยวโดยไม่เบื่อ ยิ่งอ่านก็ยิ่งเกิดความซาบซึ้งในคุณของพระรัตนตรัยนั้น ทุกคนจะรู้สึกตรงกัน กล่าวคือ จะทำให้ตนเองเข้าใจง่าย เพราะเกิดปิติในธรรมง่าย^{๓๒}

กรมศิลปากร ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์ทีปวงศ์ ไม่ปรากฏผู้แต่ง สรุปความได้ว่า เป็นคัมภีร์ของพุทธศาสนาที่เก่าที่สุด หากไม่นับพระไตรปิฎก เป็นแหล่งอ้างอิงของพระพุทธโสภาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์นวอรรถกถา คัมภีร์ทีปวงศ์มีทั้งหมด ๒๒ ปริเฉท แสดงประวัติพุทธศาสนานับตั้งแต่เรื่องการสังคายนาครั้งที่ ๑ การนำพระพุทธศาสนาจากประเทศอินเดียไปประดิษฐานที่ประเทศศรีลังกาโดยพระมหินทเถระ เรื่องราวพระราชวงศ์ที่ปกครองประเทศศรีลังกา และแสดงเรื่องเวลาที่พระสงฆ์

^{๓๐} **ปริตตฎีกา**, พร รัตนสุวรรณ และคณะ (ปริวรรต), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูญาณ, ๒๕๕๑).

^{๓๑} **พร รัตนสุวรรณ, กฐินาถัมมจักกัปปวัตตนสูตร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูญาณ, ๒๕๓๐).

^{๓๒} **พร รัตนสุวรรณ, พระรัตนตรัย พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูญาณ, ๒๕๓๓).

แตกแยกออกเป็นนิกาย และสิ้นสุดลงที่พระราชประวัติของพระเจ้ามหาเสนาะ เชื่อกันว่า คัมภีร์ที่ปวงค์นี้เป็นคัมภีร์เดิมที่ได้รับการชำระปรับปรุงเป็นคัมภีร์มหาวงศ์^{๓๓}

พระมหานามะ (พระปรีดิธรรมธาดา, ผู้แปล) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องคัมภีร์มหาวงศ์ สรุปความได้ว่า คัมภีร์ที่ว่าด้วยวงศ์ แบบแผน ประเพณีของผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย เป็นคัมภีร์ที่รจนาขึ้นโดยพระมหานาม ซึ่งเป็นพระเถระชาวลังกา ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ เป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงพงศาวดารของลังกาทวีป ได้กล่าวถึงประวัติของพระพุทธโฆสจารย์ เริ่มตั้งแต่เกิด เข้าเรียนวิชาและศิลปะต่าง ๆ จนจบไตรเวท เป็นนักปราชญ์เชี่ยวชาญไตรเวทได้วาทะ จนได้วาทะกับพระเวตเถระ ทำให้ได้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา และต่อมาถูกพระเวตเถระ ส่งไปเกาะสิงหล เพื่อศึกษาคัมภีร์และแปลคัมภีร์จากภาษาสิงหลเป็นภาษามคธ เมื่อเสร็จภารกิจตามที่พระอุปัชฌาย์คือพระเวตเถระมอบหมายแล้ว ท่านได้กลับสู่มาตุภูมิเพื่อนมัสการตันพระศรีมหาโพธิ์^{๓๔}

พระปัญญาสามิเถระ (แปลโดย แสง มนวิฑูร) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องคัมภีร์ศาสนวงศ์ สรุปความได้ว่า คัมภีร์ศาสนวงศ์ พระปัญญาสามิ ภิกษุชาวพม่าแต่งเป็นภาษามคธโดยสอบถามกับคัมภีร์ที่ท่านโบราณจารย์แต่งไว้เป็นภาษาพม่า เป็นเรื่องที่กล่าวถึงพุทธประวัติตั้งแต่ตอนประสูติจนถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปในต่างประเทศ เช่น เกาะสีหฬ (ลังกา) แคว้นสุวรรณภูมิ แคว้นโยนก แคว้นวนวาสี แคว้นอปรันตะ แคว้นกัสมิรคันธาระ แคว้นมหิงสกะ แคว้นมหารัฐ และแคว้นจีน พระปัญญาสามิได้แจ้งไว้ท้ายเล่มว่าทำเสร็จเมื่อวันเพ็ญเดือนอ้าย จุลศักราช ๑๒๒ (พ.ศ. ๒๔๐๕) คัมภีร์นี้อ้างถึงคัมภีร์มหาวงศ์หลายแห่ง เช่น สังคายนาธรรมขึ้นสู่ไบลาน การแปลพระสูตรเป็นภาษาสันสกฤต ใน พ.ศ. ๘๙๐ สมัยพระเจ้าพุทธทาส^{๓๕}

สมเด็จพระวันรัตน์ (แก้ว) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องคัมภีร์สังคดียวงศ์ สรุปความได้ว่าสังคดียวงศ์ แปลว่า วงศ์แห่งการสังคายนา สมเด็จพระพนรัตน์วัดพระเชตุพนในรัชกาลที่ ๑ (องค์ที่เป็นพระอาจารย์สมเด็จพระปฐมสมมติศรีนเรศวร) แต่งขึ้นเฉลิมพระเกียรติยศ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทรมหาจักรีบรมนารถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ต้นฉบับแต่งเป็นภาษามคธ บอกเวลาในการแต่งว่า แต่งเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๒ เนื้อหาว่าด้วยการสังคายนาพระธรรมวินัย เริ่มแต่ปฐมสังคายนา สังคายนาครั้งที่ ๒-๓ จนถึงพระพุทธศาสนาได้มาจากลังกามาประดิษฐานมั่นคงอยู่ในประเทศไทย และมีเรื่องพระราชพงศาวดารที่ทรงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาในลานนาไทย และในสยามประเทศตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์เป็นหนังสือแนวพุทธศาสนประวัติกับพงศาวดารบ้านเมืองประกอบกัน มีลักษณะการนำเสนอเนื้อหาบางแห่งอ้างอิงคัมภีร์มหาวงศ์ เช่น

^{๓๓} กรมศิลปากร, **คัมภีร์ทีปวงศ์**, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูธรรมโฆษาณดุงกิจ, (กรุงเทพมหานคร: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, ๒๕๒๖).

^{๓๔} พระมหานามะ, **มหาวงศ์ พงศาวดารลังกาทวีป เล่ม ๓ ฉบับหลวงในหอสมุดวชิรญาณ**, (พระปรีดิธรรมธาดา, ผู้แปล) กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทย, ๒๔๖๓).

^{๓๕} พระปัญญาสามิเถระ, **ศาสนวงศ์หรือประวัติศาสตร์**, แปลโดย แสง มนวิฑูร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๖).

กล่าวว่า “เตน วุดต๋ มหาวิเส....” แปลว่า “เหตุนี้ พระโบราณจารย์จึงกล่าวไว้ในคัมภีร์มหาวงศ์ว่า...”^{๓๖}

พระพุทธโฆษาจารย์, (แปลโดยพระเทพเวที จวน อุฏฐายี) ได้กล่าวไว้ในหนังสือสมันตปาสาทิกา สรุปความได้ว่า เป็นอรรถกถาแก่พระวินัยปิฎกทั้ง ๕ คัมภีร์ คือ ภิกขุวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และ ปิรवार พระพุทธโฆษาจารย์ แต่งสมันตปาสาทิกาขึ้นก่อนอรรถกถาเล่มอื่น ๆ เพราะวินัยเป็นรากฐานศรัทธาของชาวพุทธ และได้แต่งขึ้น เมื่อประมาณพุทธศักราชที่ ๙๒๗-๙๗๓ ในสมัยพระเจ้าสิริपाल แห่งที่เมืองอนูราชปุระ ประเทศลังกา โดยคำอาราธนาของพระพุทธสิริ ใช้เวลาแต่ง ๑ ปีจึงสำเร็จ คือเริ่มแต่งเมื่อปีที่ ๒๐ ของ พระเจ้าสิริपाल และสำเร็จเมื่ออย่างเข้าปีที่ ๒๑ กล่าวกันว่า ท่านใช้คัมภีร์อรรถกถาเดิมที่เรียกว่าโบราณอัฐกถา ชื่อมหาปัจจุรี และ grunn ที่ภาษาสิงหลเป็นโครงร่าง คัมภีร์สมันตปาสาทิกาแบ่งออกเป็น ๓ ภาค ภาคที่ ๑ อธิบายขยายความที่เป็นประเด็นสำคัญในคัมภีร์มหาวินัย เฉพาะพาหิรินทาน เวรัญชกัณฑ์ และปาราชิกกัณฑ์ ภาคที่ ๒ อธิบายขยายความที่เป็นประเด็นสำคัญในคัมภีร์มหาวินัย ตั้งแต่สังฆทิสเสกกัณฑ์ จนถึงเสขิกกัณฑ์ และในภิกขุณีวิภังค์ ภาคที่ ๓ อธิบายขยายความที่เป็นประเด็นสำคัญในคัมภีร์มหาวรรค คัมภีร์จุฬวรรค และคัมภีร์ปิรवार^{๓๗}

ประกาศ สุระเสน ได้ทำคำชี้แจงไว้ในหนังสือเรื่อง “พระคัมภีร์อนาคตวงศ์ฉบับถ่ายถอด-แปล” ว่า อนาคตวงศ์เป็นคัมภีร์พรรณนาประวัติของพระพุทธเจ้าในอนาคต ๑๐ พระองค์ ก่อนหน้านั้นมีวรรณคดีบาลีว่าด้วยพระพุทธเจ้าในอนาคต ๔ เรื่อง คือ คัมภีร์อนาคตวงศ์ ผลงานของท่านพระกัศสปเถระ ชาวอินเดียใต้ อมตรสธาราอรรถกถาอนาคตวงศ์ ผลงานของพระอุปติสเถระ ชาวลังกาทวีป อมตรสธารากฎีกาอนาคตวงศ์ ผลงานของพระอุปติสเถระ ชาวลังกาทวีป และคัมภีร์ทสโพิธัตตูปัตตติกา พระบัณฑิตเถระได้ตรวจสอบและจัดทำคำแปลเป็นภาษาสิงหล สำหรับอนาคตวงศ์นี้เป็นฉบับร้อยแก้วที่แต่งขึ้นในประเทศไทย ก่อนสมัยสุโขทัย สถานที่แต่ง สมัยที่แต่ง ไม่ได้กล่าวถึงผู้แต่ง และประวัติการแต่งไว้ โดยมีเนื้อหากล่าวว่า พระสารีบุตรทูลอาราธนาให้ตรัสแสดงถึงเรื่องพระพุทธเจ้าในอนาคต ๑๐ พระองค์ ซึ่งจัดเป็นอุทเทสที่ ๑-๑๐^{๓๘}

ประกาศ สุระเสน ได้ปริวรรตและแปลหนังสือ อมตรสธารา อรรถกถาอนาคตวงศ์ โดยปริวรรตจากคัมภีร์ใบลาน อักษรขอม ภาษาบาลี ในหอสมุดแห่งชาติ แบ่งออกเป็น ๓ ภาค คือ ภาคแรก เป็นคำแปลภาคภาษาไทย ภาคที่ ๒ ภาคภาษาบาลี สำหรับอ่าน ตรวจสอบ ศึกษา และเปรียบเทียบคู่กันไป และภาคที่ ๓ เป็นภาคผนวก ได้จัดทำพานุกรมอภิธานศัพท์ที่ปรากฏในเนื้อหาของเรื่องตอนท้ายของหนังสือ^{๓๙}

^{๓๖} สมเด็จพระวันรัตน์ (แก้ว), สังคีตยวงศ์ พงศาวดารเรื่องสังคายนาพระธรรมวินัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๑).

^{๓๗} พระพุทธโฆษาจารย์, ปัญจสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย, (แปลโดยพระเทพเวที (จวน อุฏฐายี), (พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕).

^{๓๘} ประกาศ สุระเสน, พระคัมภีร์อนาคตวงศ์ฉบับถ่ายถอด-แปล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

^{๓๙} ประกาศ สุระเสน, อมตรสธารา อรรถกถาอนาคตวงศ์, (กรุงเทพมหานคร: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร), ๒๕๔๔.

พระดิเรก อินจันทร์ ได้สรุปเนื้อหาและวิธีการแต่งคัมภีร์ปกรณ์วิเสส พระวินัยลำนนา ที่ได้คัดเลือกมาศึกษาจำนวน ๑๐ เรื่องคือ คัมภีร์วินัย, คัมภีร์วินัยของภิกขุสามเณร, คัมภีร์วินัยดอกลี, คัมภีร์วินัยทั้ง ๕, คัมภีร์วินัยปอน, คัมภีร์วินัยปิฎก (ในปิฎกทั้งสาม) คัมภีร์วินัยรวม, คัมภีร์วินัยวิกังคสูตร, คัมภีร์วินัยสงฆ์, และคัมภีร์วินัยสังคหะเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงวิชาการทางด้านสาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา เนื้อหาโดยสรุป การวิเคราะห์เนื้อหา วิธีการแต่ง และการวิเคราะห์พระไตรปิฎกเพื่อให้เกิดความเชื่อถือ และเป็นหลักยึดเหนี่ยวของเหล่าพุทธศาสนิกชนเถรวาทชาวล้านนา โดยเฉพาะวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาลักษณะคัมภีร์ปกรณ์วิเสสพระวินัยที่ได้ศึกษารูปแบบเนื้อหา และวิธีการแต่งของคัมภีร์ไบลานเรื่องพระวินัยปิฎก แต่ไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงพระวินัยบัญญัติหรือหลักธรรมโดยการเปรียบเทียบกับคัมภีร์พระไตรปิฎกโดยตรง^{๔๐}

๑.๖.๒ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาอุดร สุทธิธำโน (เกตุทอง), ได้เสนอแนะวิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์กัณฑ์ชาตวรรณอรรถา ได้กล่าวถึงเนื้อหาของคัมภีร์ สรุปความได้ว่า คัมภีร์กัณฑ์ชาตวรรณอรรถา หรือที่เรียกว่า มาติกาอรรถา เป็นอรรถาหนึ่งใน ๑๕ อรรถาที่พระพุทธโฆสจารย์รจนาไว้ จึงทำให้พอจะสันนิษฐานได้ว่าท่านคงแต่งคัมภีร์นี้ ที่ประเทศศรีลังกาในตอนที่ท่านได้เดินทางไปศึกษาอรรถาตามที่พระเรวตะแนะนำ และคงแต่งขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๙ ตามคำของพระโสมเถระ คัมภีร์กัณฑ์ชาตวรรณอรรถานี้ พระพุทธโฆสจารย์ แต่งขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อต้องการให้ภิกษุทั้งหลาย ได้ข้ามพ้นความสงสัยในพระวินัยอันเป็นกฎระเบียบและเป็นกรอบแห่งการประพฤติปฏิบัติ คัมภีร์กัณฑ์ชาตวรรณอรรถา เป็นอรรถาที่เป็นตัวมาติกาอธิบายพระปาติโมกข์^{๔๑}

พระมหาสมลักษณ์ คนธสาร (สาราภิงค์) ได้เสนอแนะวิทยานิพนธ์เรื่อง คัมภีร์สมันตภัททิกา อรรถาอรรถาอรรถา : การแปลและศึกษาวิเคราะห์ ได้กล่าวถึงเนื้อหาของคัมภีร์ สรุปความได้ว่า ผู้แต่งคัมภีร์สมันตภัททิกานำเนื้อหาจากพระไตรปิฎก และอรรถาของท่านพระพุทธทตตะและพระพุทธโฆสจารย์ มาเรียบเรียงใหม่ ให้เป็นลำดับที่เกี่ยวกับพระเมตไตรยพุทธเจ้า อีกทั้งแต่งเสริมข้อความบางอย่างที่ไม่เคยพบในพระไตรปิฎกและอรรถา เช่น มงคล ๑๐๘ ในผ้าพระบาท พระอนุพยัญชนะ ๘๐ เป็นต้น คัมภีร์สมันตภัททิกาแสดงประเพณี วัฒนธรรม ความงามของบ้านเมือง การปกครอง ตลอดถึงความเป็นอยู่ชาวเมืองในอดีตและในอนาคต จึงนับว่าให้คุณค่าทั้งด้านวรรณคดี คุณค่าด้านวรรณศิลป์ คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และคุณค่าด้านประเทืองสติปัญญา คัมภีร์สมันตภัททิกามีอิทธิพลต่อคัมภีร์วรรณคดีบาลีที่แต่งในภายหลัง เช่น ชินาลังการฎีกา ปฐมสมโพธิกถา โดยเนื้อหาที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ การกล่าวถึงมงคล ๑๐๘ ในผ้าพระบาท ส่งผลให้มีการ

^{๔๐} พระดิเรก อินจันทร์, “การศึกษาลักษณะคัมภีร์ปกรณ์วิเสสพระวินัยลำนนา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๖.

^{๔๑} พระมหาอุดร สุทธิธำโน (เกตุทอง), “ศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์กัณฑ์ชาตวรรณอรรถา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

สร้างรอยพระพุทธรูปจำนวนมากที่ประกอบด้วยมณฑล ๑๐๘ ในประเทศพม่า ลังกา และไทย ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๐ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน^{๔๒}

พระมหาบุรณะ ชาตเมโธ (โพธิ์นอก) ได้เสนออุบายวิธานิพนธ์เรื่อง คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์ : การชำระและการศึกษาวิเคราะห์ ได้กล่าวถึงเนื้อหาของคัมภีร์ สรุปความได้ว่า ประวัติผู้แต่งนั้นมักเป็นธรรมเนียมของนักปราชญ์สมัยก่อนที่ไม่ใคร่แสดงชื่อของตนไว้ในงานนั้นด้วย จะแสดงเพียงเหตุผลหรือความจำเป็นในการแต่ง ด้านโครงสร้างเนื้อหา ผู้ประพันธ์ได้ยึดเอาโครงสร้างเนื้อหาจากคัมภีร์วิสุทธิมรรค ลักษณะการประพันธ์เป็นการประพันธ์แบบวิมลิสระ คือ การประพันธ์แบบผสมปะชัะ (ร้อยกรอง) กับ คัชชะ (ร้อยแก้ว) เข้าด้วยกัน ใช้สำนวนภาษาแบบง่าย แต่เป็นไปตามแบบแผนของการประพันธ์คือ มีคำปณามคาถา อันเป็นการแสดงความนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย พร้อมกับบอกเหตุผลในการประพันธ์แล้วจึงดำเนินเข้าเนื้อหาที่ตนประสงค์จะอธิบาย ในตอนสุดท้ายเป็นการแสดงนิคมคาถา พระสารทสี่ไม่ได้แสดงชื่อของท่านเอาไว้ เป็นแต่กล่าวถึงสังคมสภาพแวดล้อมในยุคนั้นมีความเป็นไปอย่างไร และจบลงด้วยขอให้พระราชาดำรงมั่นในศัทธิราชธรรม ขอให้สรรพสัตว์ทั้งหลายจงพ้นจากความทุกข์ และขอให้ตัวท่านผู้ประพันธ์ได้บรรลุมรรคนิพพานในศาสนาของพระเมตไตรยพุทธเจ้า ดังนั้น เมื่อได้แปลและตรวจทานเทียบเคียงกับคัมภีร์วิสุทธิมรรค และคัมภีร์วิสุทธิมรรคฎีกาทั้งสองแล้ว ทำให้เห็นถึงความสอดคล้องกันของการอธิบาย เพราะคัมภีร์วิสุทธิมรรคคัมภีร์ ได้อธิบายเสริมเพิ่มเติม หรือสรุปคัมภีร์ วิสุทธิมรรคทั้ง ๓ ดังที่กล่าวแล้ว ไว้อย่างชัดเจน^{๔๓}

พระมหาภิรัฐภรณ์ อัสมาลี (พันนาวา) ได้ศึกษาวิจัยคัมภีร์ “มาลัยยัตถุทีปนี: การตรวจชำระและการศึกษาวิเคราะห์” สรุปความได้ว่า คัมภีร์นี้มีวิวัฒนาการความเป็นมาของการคัดลอกและการจารต้นฉบับ วิธีการจารลงในใบลาน ข้อผิดพลาดในการจาร ลักษณะของไวยากรณ์ รวมทั้งวิธีการเชื่อมเนื้อหา และสรุปผลการวิจัยว่า ผู้แต่งคัมภีร์มาลัยยัตถุทีปนีฎีกา ได้รวบรวมเนื้อหาจากคัมภีร์ต่างๆ มาปรับปรุงและแต่งเสริมเนื้อความ แต่ความหมายยังคงเดิม ในคัมภีร์นี้ผู้แต่งนำเอาเนื้อหาสาระมาจากคัมภีร์มาเลยยเหตุวิถัตถุ มาอธิบายเนื้อความหลักคำสอนที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนา เช่น เรื่อง บุญ บาป นรก และสวรรค์ ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำให้ผู้อ่านมีความรู้เกี่ยวกับการทำความดี ที่แน่นมากที่สุด ในคัมภีร์นี้คือ ทานบารมี ได้แก่ การให้ทาน และการฟังเทศน์มหาเวสสันดรชาดกให้จบภายในวันเดียว^{๔๔}

จากเอกสารต่างๆ พอสรุปความได้ว่า การแสดงจุฎฎาณวาร ๔ มีธรรมประเภท ๒๒ ภาค โปราณจริยเจ้านำมาแต่คัมภีร์พระปริยัติธรรมนั้นๆ มีขุททกปาฐะเป็นต้น และได้คัดบทพยัญชนะอรรถกถาของประเภท ๒๒ นั้น มารวมไว้เป็นอรรถกถามีนามว่า สารตถสมุจจยจุฎฎาณวารฎฐกถา การ

^{๔๒} พระพระมหาสมลักษณ์ คนธสาโร (สาราภิวงศ์), “คัมภีร์สมันตภัททิกา อรรถกถาอนาคตวงศ์: การแปลและศึกษาวิเคราะห์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

^{๔๓} พระมหาบุรณะ ชาตเมโธ (โพธิ์นอก), “คัมภีร์วิสุทธิมรรคคัมภีร์ : การชำระและการศึกษาวิเคราะห์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

^{๔๔} พระมหาภิรัฐภรณ์ อัสมาลี (พันนาวา), มาลัยยัตถุทีปนี: การตรวจชำระและการศึกษาวิเคราะห์. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (บาลี)* (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙.

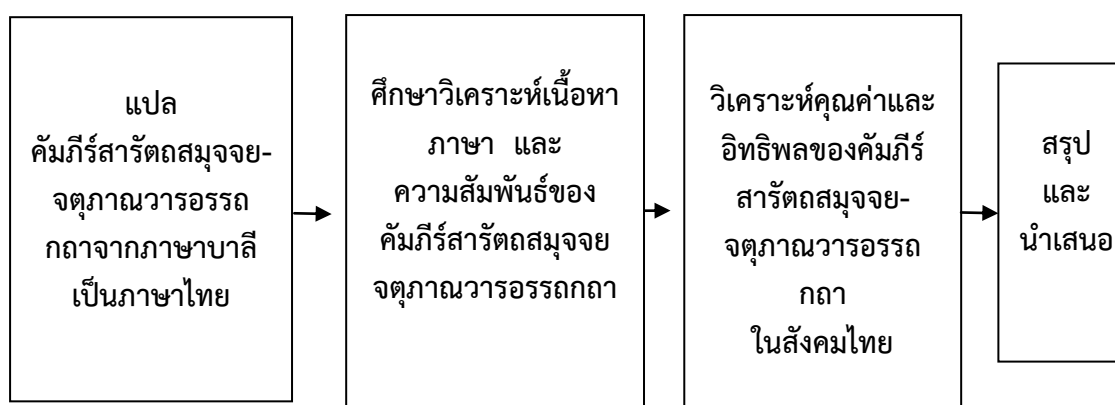
สวดพระปริตรที่พระพุทธสาวกสายเถรวาทนิยมนำมาสวดเพื่อเป็นสิริมงคล เพื่อป้องกันภัย นิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระปริตรในงานมงคลต่างๆ พระเถระที่เป็นประธานจะนำสวดบทนมโม สวดไตรสรณคมน์ สวดมงคลสูตร รตนสูตร เมตตสูตร ชันธุสูตร โมรสูตร วัฏฏสูตร อาณานัญยปริตร อังคุลิมาลสูตร โพชฌังคปริตร ปุพฺพนิหปริตร เป็นต้น ท่านอธิบายบทพระปริตรที่กล่าวมานี้ทั้งหมด และยังอธิบายนอกจากนี้ เช่น บทสวดธชัคคสูตร ซึ่งจะนำมาสวดในงานสำคัญหรือในงานที่ทายกนิมนต์เจาะจงให้สวด และท่านอธิบายบทขัดพระปริตรด้วย ส่วนในคัมภีร์ปริตตฎีกามี ๒๒ บท เช่น มงคลสูตร รตนสูตร เมตตสูตร และมหาสมัยสูตร เป็นต้น

ส่วนงานวิจัยนี้ จะมีความแตกต่างกับเอกสารต่างๆ ที่ทบทวนมา โดยคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถา ที่เป็นภาษาบาลีอักษรไทย ฉบับที่พิมพ์โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยา พ.ศ.๒๕๕๓ นี้ ยังไม่ปรากฏว่า มีท่านผู้ใดแปลเป็นภาษาไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะได้แปลคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถาที่เป็นภาษาบาลีอักษรไทย ให้เป็นภาษาไทย พร้อมทั้งศึกษาวิเคราะห์ในด้านเนื้อหา ภาษา และคุณค่า เพื่อให้รู้ว่ามีเนื้อหา ภาษา และคุณค่าต่อการรักษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตและปัจจุบันอย่างไรบ้าง

๑.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะแปลคัมภีร์สารัตถสมุจจยจตุภาณวารอรรถกถาจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทย และศึกษาวิเคราะห์ในด้าน เนื้อหา ภาษา คุณค่าและอิทธิพลของคัมภีร์โดยกำหนดกรอบในการวิจัยดังนี้

แผนภูมิแสดงกระบวนการวิจัย

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนของการวิจัย ดัง ต่อไปนี้

๑.๘.๑ แพลเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถาฉบับพิมพ์ภาษาบาลีอักษรไทย โดยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๕๓ โดยการแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทย เทียบเคียงกับสารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถา ฉบับภาษาไทย สำนักเทศนาโวหาร ฉบับพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พ.ศ. ๒๕๓๕

๑.๘.๒ วิเคราะห์คัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถา ในด้านเนื้อหา ภาษา และความสัมพันธ์ของคัมภีร์

๑.๘.๓ วิเคราะห์คัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถา ในด้านคุณค่าและอิทธิพลของคัมภีร์ในสังคมไทย

๑.๘.๔ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ คัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถาและฎีกา วิทยานิพนธ์ หนังสือ และเอกสารต่างๆ

๑.๘.๕ สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๙.๑ แปลคัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถาจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทย

๑.๙.๒ ได้รู้ถึงการวิเคราะห์เนื้อหา ภาษา และความสัมพันธ์ของคัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถา

๑.๙.๓ ได้รู้ถึงคุณค่าและอิทธิพลของคัมภีร์สารัตถสมุจยจตุภาณวารอรรถกถาในสังคมไทย

